

Vojenská doktrína a vojenská věda

Souběžně se vzrůstajícími požadavky na ozbrojené síly členských států Varšavské smlouvy, které souvisejí s její vojenskou doktrínou, stoupá i význam socialistické vojenské vědy.

Pro vědeckou frontu v ČSLA to znamená řešit nové úkoly, které vycházejí z existence vzájemného dialektického vztahu vojenské doktríny a vojenské vědy, z jejich těsné součinnosti. Vojenská věda nejenom zajišťuje pro vojenskou doktrínu výsledky svých výzkumů, ale působí i opačně. Proto také rozvoj vojenské vědy probíhá s ohledem na požadavky vojenské doktríny.

Z toho plyne i oprávněný požadavek na současné zaměření úsilí tvůrčích pracovníků ČSLA jednak na tvorbu teoretických východisek k formulaci vojenské doktríny, jednak na teoretická řešení řady závažných vědeckých problémů, které vycházejí z doktrínálních požadavků.

Článek se zabývá formulací názorů na zaměření tvůrčího úsilí vědeckých kádrů ČSLA k naplnění požadavku, vyplývajícího ze vzájemného vztahu vojenská věda — vojenská doktrína, jako základního předpokladu k tvorbě vojenské doktríny.

K vytvoření společného základu pro jednotné chápání obou kategorií, vojenská věda a vojenská doktrína, je nejprve stručně objasním.

Vojenská věda je společenská věda, která se zabývá zkoumáním objektivně platných zákonů a zákonitostí přípravy a vedení ozbrojeného zápasu v nerozlučném spojení s obecnými zákony války a faktory společenského, politického a ekonomického charakteru. Na jejich podstatě zpracovává základy a formy dosažení politických cílů ozbrojenou cestou s přihlédnutím k vojenským, geografickým, ekonomickým a politickým podmínkám možného prostoru vedení válečné činnosti.

Součástí vojenské vědy jsou obecné základy vojenské vědy, teorie vojenského umění, teorie velení vojskům, teorie výstavby ozbrojených sil, teorie vojenského výcviku a výchovy, teorie válečné ekonomiky a týlových služeb, teorie civilní obrany. Závěrů vojenské vědy se využívá při rozpracování vojenské doktríny.

Vojenská doktrína je státem nebo společenstvím států přijatý systém principů a vědecky zdůvodněných názorů na cíle, charakter a způsoby vedení možné války a na všestrannou přípravu státu a jeho ozbrojených sil k ní. Je určována charakterem společenského zřízení, cíli a úkoly zahraniční a vnitřní politiky, ekonomickými, politickými, vojenskými, morálními a kulturními možnostmi státu, má na ni vliv i zeměpisná poloha státu a národní zvláštnosti.

Základy vojenské doktríny socialistických států vycházejí z marxisticko-leninského učení o válce a armádě, z principů socialistické vědy a principů obrany socialistického společenského zřízení. Obranný charakter se projevuje ve všech opatřeních zahraniční i vnitřní politiky a v celé vojenské výstavbě.

Základním východiskem vojenské výstavby členských států Varšavské smlouvy je závazek nepoužít jaderné zbraně jako první, ani jako první zahájit jakoukoli bojovou činnost. Tento požadavek je realizován v praxi přípravou štábů a vojsk, v organizaci přísných opatření proti použití jaderných zbraní, ve zvyšování bojové pohotovosti vojsk k odrazení agrese, v jejich technickém vybavení, ve zdokonalování velení a spojení a ve zvyšování morálního politického stavu příslušníků ozbrojených sil.

Při tvorbě vojenské doktríny je nutné jako základní předpoklad zabezpečit skutečně vědecký přístup k rozpracování jejich částí a jednotlivých aspektů. Také vzájemné spojení s vojenskou vědou je jejím nejdůležitějším rysem, hlavní předností.

Na základě důkladného a všestranného poznání zákonitostí procesu světového společensko-politického vývoje, budoucí války, objektivních zákonů ozbrojeného zápasu a jeho zvláštností v oblasti obrany vymožeností socialistického společenství, poskytne vojenská věda vědecká doporučení k odvrácení války a k přípravě naší země a ČSLA, v rámci společenství bratrských socialistických států a Spojených ozbrojených sil, k odrazení imperialistické agrese.

Vojenská doktrína členských států Varšavské smlouvy bude obsahovat dvě základní části:

- **sociálně politickou stránku**, která bude zahrnovat otázky metodologických, ekonomických, sociálních a právních základů dosažených cílů možné války,
- **vojenskotechnickou stránku**, zahrnující teze, které budou stanovovat strategickou podobu budoucí války; bude formulovat otázky bezprostřední vojenské výstavby, určovat prostředky, formy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu, směry výstavby armády, její přípravu, stejně jako celé země, na válku.

Sociální politická a vojenskotechnická stránka vojenské doktríny budou úzce dialekticky spojeny. Při rozpracování obou stránek vojenské doktríny musí být jejich obsah velice přísně koordinován, aby byl zabezpečen jejich vzájemný soulad, vedoucí k ucelenosti a realitnosti vojenské doktríny. Je nutné mít na paměti, že obě stránky na sebe neustále vzájemně působí a že vedoucí úlohu sehrává stránka politická.

Sociálně politický obsah vojenské doktríny je nutné zkoumat ve dvou rovinách. Do první poloviny patří ty politické otázky vnitřního vývoje, které svým charakterem a zaměřením vcházejí do obsahu vojenskodoktrinní koncepce. Ve druhé rovině pak jsou to ty politické teze, závěry a principy, které z vnější sféry společenství jako obecně platné, ovlivňují obsahovou zaměřenost politické části vojenské doktríny.

Vojenská doktrína bude představovat vojenskopolitický program a jako taková bude nástrojem a prostředkem realizace záměrů a cílů politiky v oblasti obrany a bezpečnosti státu. Zároveň bude vojenská doktrína produktem vědy a vojenskodoktrinního myšlení, která bude přijata v podobě ucelené koncepce a programu vojenské výstavby. Bude velmi konkrétně vyjádřen vztah vědy a politiky, v krajně politicky angažované oblasti společenské činnosti.

Vojenská doktrína bude svým způsobem základní a určující koncepcí v oblasti obrany státu a tím, že bude mimo jiné přísně vycházet ze závěrů vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, bude v teoretickopolitickém smyslu jednotným vojenskově-deckým světovým názorem.

Je třeba zdůraznit, že při zpracovávání potřebných teoretických východisek pro vojenskou doktrínu je nutné zobecnit celou životní praxi země, celý složitý a dlouhodobý dějinný proces, vznik a vývoj státních idejí v oblasti obrany. Také samozřejmě politická stránka vojenské doktríny má svou historii, kterou nelze oddělit od kontinuity vývoje historie Československa jako samostatného, vyspělého socialistického státu.

Při koncipování a posuzování politického obsahu vojenské doktríny je nezbytné zvýraznit potřebu respektování jak historického, tak však zejména vyhraněné třídního přístupu k zabezpečení co nejefektivnější obrany ČSSR. Především v této části vojenské doktríny bude vytvořen prostor pro konkrétní filozofickou a světónázorovou orientaci ČSSR v otázkách mezinárodních vztahů a jejich vojenských stránek, k otázkám vojenství, války, armády a obrany socialistického státu i internacionálního společenství.

Vojenská doktrína ČSSR bude pochopitelně vycházet také ze základní politické koncepce socialistického státu, vyjadřující organickou jednotu procesu budování a obrany socialistické společnosti. Princip společné a nedílné odpovědnosti socialistického státu a KSČ, jako vedoucí síly socialistické společnosti, za vojenskou obranu země, je nutné chápat jako nejzávažnější princip vojenské doktríny.

Naše spojenectví se Sovětským svazem a ostatními bratrskými socialistickými zeměmi, realizované v politickém, ekonomickém a vojenském svazku, je základní zásadou, která ovlivňuje a určuje veškerý rozvoj ČSSR. Proto v oblasti vojenského spojenectví bude vojenská doktrína koncentrovat ony klíčové politické, ideologické i vojensko-politické teze, principy a závěry, které naše vojenské spojenectví s členskými státy Varšavské smlouvy upevňují a posilují.

Vyjádření aktivní spoluúčasti ČSSR na internacionální obraně socialistického společenství členských států Varšavské smlouvy je základní obsahovou tezí a principem vojenské doktríny. Ideově teoretickým a metodologickým základem těchto tezí je marxisticko-leninské učení o válce a armádě, rozšířené o nové teze a závěry XVII. sjezdu KSČ, ale i XXVII. sjezdu KSSS. V nich je hluboce zdůvodněna objektivní potřeba kolektivní obrany socialistických vymožeností proti úkladům imperialismu a hlavní směry vojenskopolitické spolupráce.

Sociálně politická stránka vojenské doktríny musí plně a jasně vyjadřovat obranný charakter úsilí ČSSR, která bezvýhradně odmítá válku jako prostředek řešení mezinárodních a ideologických rozporů a rozhodně vystupuje proti válce jak za použití jaderných, tak konvenčních zbraní. Tedy jednou z nejdůležitějších tezí bude orientace na odvrácení a nepřipuštění jakékoli války.

Vojenskotechnický obsah vojenské doktríny klade požadavky na zkoumání postupu výstavby a přípravy ČSLA v míru a způsoby jejího rozvíjení a použití v případě vojenského napadení ČSSR nebo jiného členského státu Varšavské smlouvy. Musí odpovídat ustanovením sociálně politické stránky vojenské doktríny a bude zabezpečována válečně ekonomickým potenciálem ČSSR s ohledem na potenciál členských států Varšavské smlouvy.

Při zpracovávání teoretických východisek pro formulování základních tezí vojenskotechnické stránky vojenské doktríny je nutné mít na paměti udržování ČSLA na úrovni dostatečné pro plnění úkolů v rámci Spojených ozbrojených sil, pro obranu své země a pro odvetnou činnost v případě odvrácení agrese.

Velice závažným faktem je zkoumání pravděpodobného charakteru příští možné války, zejména strategického obsahu. Ze všech rozborů a stanovených charakteristik je jasné, že v budoucím možné válce by byly použity s největší pravděpodobností všechny dostupné prostředky ničení, včetně zbraní hromadného ničení. Válka by byla vedena silnými uskupeními vojsk (všech druhů ozbrojených sil). Je nutné počítat s tím, že i zprvu válka vedená s omezeným rozsahem může přejít ve válku globální. V současné době však je nutné vzít v úvahu, že k přerůstání v jadernou válku nemusí dojít a válka od svého počátku až po ukončení může mít charakter války za použití pouze konvenčních zbraní.

Velice závažným aspektem vojenské doktríny je požadavek včasné přípravy ČSLA k obraně a ochraně naší země a k plnění bojových úkolů v rámci Spojených ozbrojených sil. K tomu je nutné vědecky rozebrat problematiku strategického a operačního plánování, vytváření potřebných vojenských uskupení k odvrácení možné agrese a předpokladů k rozhodné porážce nepřítelů.

Neméně závažnou je problematika spojená s udržováním ČSLA ve vysoké bojové a mobilizační pohotovosti a k jejímu neustálému zvyšování.

Specifickými budou vědecká zkoumání otázek, které se týkají výstavby ČSLA, včetně otázek:

- bojového složení,
- organizačních struktur,
- technického vybavení,
- vztahů mezi druhy ozbrojených sil a služeb,
- doplňování kádru,
- výcviku a výchovy,
- přípravy velitelských kádru,
- orgánů velení,
- vytváření záloh a zásob apod.

Při řešení těchto otázek je nutné vyjasnit závažné aspekty, spojené s ekonomickou a mobilizační přípravou ČSSR, převodem národního hospodářství z mírového stavu na válečný, organizací a opatřeními civilní obrany apod.

Při formulování teoretických východisek pro tvorbu vojenské doktríny je nutné vzít v úvahu a rozebrat problematiku spojenou s geopolitickým postavením ČSSR v Evropě,

neboť přímo za našimi hranicemi stojí nejsilnější uskupení armád NATO. Geopolitický význam a podmínky našeho teritoria kladou především z ekonomického hlediska na obranu naší země velice závažné požadavky. Při kvalitě soudobých prostředků ničení, nejen jaderných, ale i konvenčních, je celé území ČSSR v dosahu účinnosti nepřátelských prostředků operačního použití. Z toho plynou specifické požadavky na obranu a ochranu teritoria našeho státu, které je žádoucí ve vojenské doktríně zakotvit.

Branný systém ČSSR je nutné podrobit zkoumání ze dvou hledisek. Jednak z hlediska výstavby a přípravy ČSLA, respektive vojsk vyčleněných do Spojených ozbrojených sil, jednak z hlediska problémů ochrany a obrany teritoria.

Program vojsk, vyčleněných do Spojených ozbrojených sil, se bude řídit zásadami vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy. Poněkud odlišněji je nutné přistupovat ke zkoumání podmínek k obraně a ochraně teritoria, i když je třeba vycházet z hlavních doktrinních zásad společenství. Avšak míra a nezbytnost státních specifíků i prostor pro ně v rámci vojenské doktríny bude větší.

Je na místě vyslovit názor, že hlavním obsahem vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy jsou zásady na úrovni celého společenství, internacionálních a všem společných zájmů a úkolů. Vojenská doktrína z těchto zásad bude důsledně vycházet a plně je respektovat, ale přitom v jejím obsahu budou zahrnuty i zásady pro tvůrčí aplikaci zásad společenství a pro jejich realizaci v daných konkrétních podmínkách a možnostech ČSSR, které budou respektovat státní specifiky sociálně politické, ekonomické, technické, historické a další.

Vzhledem k obrannému charakteru vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy by s největší pravděpodobností na směr a v prostoru bojové činnosti ČSLA probíhaly zejména počáteční boje na našem území. V jejich průběhu a hlavně při vytváření podmínek pro ně bude významnou úlohu sehrávat poměr sil. Přitom je nutné jak v taktickém, tak i operačním měřítku, zkoumat protistojícího nepřítele, jeho základní prvky: vedle morálně politického stavu, vycvičenosti a bojové pohotovosti, především jeho palebnou a údernou sílu. Útvary a svazky prvního sledu ČSLA ponesou v každé variantě ozbrojeného zápasu, zejména v obranném boji, hlavní tíhu. Z hlediska zvolené varianty obranného boje a z důvodů pravděpodobnosti vedení ozbrojeného zápasu konvenčními prostředky, narůstá význam poměru sil v měřítku místního použití (na západní hranici ČSSR). Naším zájmem musí být nejen to, aby v případném ozbrojeném zápase zvítězilo uskupení Varšavské smlouvy, ale i to, aby naše nezbytné oběti byly pokud možno nejmenší.

Je na místě uvést, že svobodná existence ČSSR není žádný dar dějin, ale historickým výsledkem tvrdých bojů a značných obětí celých generací, aktivního odhodlání našich národů svou svobodnou existenci ubránit, je-li třeba i se zbraní v ruce a přinášet jí oběti. Proto i v soudobých podmínkách přežití našeho státu a v něm žijících národů a národností je požadavkem objektivním, oprávněným. V případném ozbrojeném zápase je třeba toto chápat jako aktivitu o zachování akceschopnosti funkce státu a celého branného systému ve válečných podmínkách. Z tohoto důvodu je vytváření příznivých podmínek a předpokladů pro výhodný poměr sil jedním ze závažných aspektů k úvahám o variantě ozbrojeného zápasu za použití konvenčních zbraní. Naši orientaci bude nutné zaměřit na takové konvenční prostředky, které jsou nezbytným předpokladem k zabezpečení výhodného poměru sil na směr, kde by v případě vedení ozbrojeného zápasu působila ČSLA.

Shrnu-li dosud uvedené názory, tak je možné vyvodit, že vojenskovedecká fronta ČSLA může při zpracovávání teoretických východisek pro tvorbu vojenské doktríny svou činnost zaměřit z těchto tří hledisek.

— **První hledisko** je dáno zájmy vnější bezpečnosti členských států Varšavské smlouvy, neboť bezpečnost společenství je rozhodující zárukou i bezpečnosti ČSSR. Proto vojenská doktrína by měla z tohoto hlediska obsahovat společné závěry vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy:

- názory na charakter příští možné války,
- způsoby vedení války Spojenými ozbrojenými silami,
- způsoby a právně ustanovená metodika zahájení války, za jakých okolností a kdo rozhodne o použití Spojených ozbrojených sil,
- válečná struktura, systém a pravomoci řízení činnosti Spojených ozbrojených sil,
- způsoby výstavby a vývoje Spojených ozbrojených sil,
- stanovení kvantitativního a kvalitativního podílu ČSSR na společné obraně společenství,

— vypracování společných strategických (operačních) plánů pro vedení ozbrojeného zápasu na středoevropském válčišti.

— **Druhé hledisko** by mělo umožnit vzít v úvahu vlastní specifické doktrinní závěry, vycházet jednak ze společných zásad společenství, jednak z vlastních zvláštností našich národů, z územní zvláštnosti a ze specifických zájmů našich národů a států:

— vymezení úlohy a místa ČSSR a jejich ozbrojených sil ve společné obraně společenství,

— konkrétní podíl ČSSR na společné obraně,

— vymezení zdrojů a způsobů konkrétního zabezpečení obrany ČSSR.

— **Třetí hledisko** by mělo umožnit řešit zásady přípravy ČSSR na válku ve všech oblastech hlavních součástí válečného potenciálu:

— obyvatelstva, jeho morálně politického potenciálu, branné a odborné přípravy, politického a politickosprávního řízení státu, školství, kultury,

— ekonomického potenciálu [v národním hospodářství: výroby, dopravy, spojů, služeb],

— vědeckotechnického potenciálu [zapojení výzkumné a vývojové základny ČSSR do výzkumu a vývoje všestranných příprav státu na válku],

— vojenského potenciálu (výstavby ČSLA a výcviku jejich příslušníků).

Od vojenské doktríny lze právem očekávat, že bude mít velký sociálně politický a vojenský význam, neboť plnění jejích požadavků bude zajišťovat příznivé podmínky pro další budování socialismu. Je nutné dosáhnout toho, aby v ní byla propojena teoretická analýza s aplikovaným řešením konkrétních vojenských otázek. Je předpoklad, že bude poskytovat orientaci vojenské praxi, aktivně působit na ekonomickou, sociální, ideologickou a vlastní vojenskou sféru života naší společnosti v zájmu obrany socialismu, což bude umožňovat přijímat optimální řešení v oblasti vojenské výstavby.

Článek si nečiní nárok na vyčerpávající rozbor problematiky, který vyplývá ze vzájemného vztahu vojenská věda — vojenská doktrína. Nečiní si ani nárok na vydání metodických pokynů tvůrčím pracovníkům, kteří se budou problematikou vojenské doktríny zabývat.

Poukázal pouze na některé problémy, a to s cílem ukázat, že z hlediska vojenské vědy je tvorba poznatků a podkladů pro vojenskou doktrínu problémem velmi složitým a vyžadujícím pečlivé interdisciplinární zkoumání všech konkrétních podmínek, možností a zájmů ČSSR při tvůrčí aplikaci obecně platných zásad vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy a jejich doplnění vlastními specifikami.